

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ НАКАЗ

"16" березня 2001р.

м. Київ

№ 204

Про затвердження Положення про порядок підготовки експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які використовуються в системі Міністерства внутрішніх справ України

З метою впорядкування заходів щодо підготовки, експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які використовуються в системі МВС України в навчальному процесі та для потреб органів і підрозділів внутрішніх справ України та відповідно до Положення про порядок підготовки, експертизи, апробації підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.97 № 170, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.09.97 № 382/2186 (додається).

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про порядок підготовки, експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які використовуються в системі Міністерства внутрішніх справ України (додається).

2. Ректорам вищих навчальних закладів, начальникам науково-дослідних установ МВС України:

2.1. Організувати роботу з видання навчальної літератури відповідно до вимог

Положення про порядок підготовки, експертизи, апробації підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, затвердженого наказом Міністерства освіти та науки України від 02.06.97 № 170 та цього Положення,

2.2. Щорічно до 5 вересня року, що передує року видання, подавати до Навчально-методичного центру вищих навчальних закладів МВС України на розгляд пропозиції з підготовки до видання підручників, навчальних та навчально-методичних посібників для формування річного плаву.

2.3. Провести інвентаризацію наявної навчальної літератури (підручників, навчально-методичних та навчально-практичних посібників), виданої з 1992 року, її перелік із зазначенням назви, автора, призначення (з якої дисципліни видана) подати до 20.03.2001 року до Навчально-методичного центру вищих навчальних закладів МВС України (м. Харків).

3. Навчально-методичному центру вищих навчальних закладів (Чубу В.І.) МВС України:

3.1. На підставі аналізу пропозицій з підготовки до видання підручників, навчальних та навчально-методичних посібників щорічно подавати до 5 жовтня на затвердження ГУРОС МВС України проект плану про підготовку до видання навчальної літератури та пропозиції щодо створення спільних тимчасових авторських колективів за спорідненими напрямками видань.

3.2. Узагальнити наявну навчальну літературу всіх вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України, ввести її до єдиного комп'ютерного обліку по кожній дисципліні та видати інформаційний бюлетень з переліком виданої навчальної літератури. В подальшому бюлетень з цього напрямку щорічно до 5 жовтня.

3.3 Розробити до 20.05.2001 року Положення про проведення конкурсу на краще видання.

3.4 Започаткувати в 2002 році та проводити в подальшому щорічно конкурс на краще видання (підручник, навчальний посібник, навчально-методичний та практичний посібник).

4. Контроль за виконанням наказу покласти ва ГУРОС (Кириченко І.Г.) МВС України.

В.о. Міністра генерал-полковник міліції

М.В.Джиги

**Положення
про порядок підготовки, експертизи підручників, навчальних та
навчально-методичних посібників, які використовуються в
системі Міністерства внутрішніх справ України**

1. Загальні положення

1.1. Положення розроблено відповідно до Законів України "Про освіту", "Про видавничу справу" та з метою впорядкування заходів щодо підготовки експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників (далі - навчальні книги), які використовуються в системі МВС України в навчальному процесі та для потреб органів та підрозділів внутрішніх справ України, а також на підставі Положення про порядок підготовки, експертизи, апробації підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.97 № 170, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.09.97 № 382/2186.

1.2. Ключові слова та поняття:

1.2.1. Підручники, навчальні, навчально-методичні посібники - основні книги для навчальної діяльності курсантів, слухачів, ад'юнктів, працівників органів та підрозділів внутрішніх справ України.

1.2.2. Підручник - навчальне видання, що містить систематизоване викладення навчальної дисципліни, відповідає програмі дисципліни та офіційне затверджене як такий вид видання.

1.2.3. Навчальні та навчально-методичні посібники - навчальні видання, що частково чи повністю змінюють або доповнюють підручник. Підручник та навчальний посібник мають бути офіційно затверджені як такі видання.

1.2.4. При створенні навчальної літератури необхідно врахувати таке:

- навчальна книга повинна мати високий науково-методичний рівень містити необхідний довідковий матеріал;
- навчальний матеріал має бути викладений у доступній формі (структура, обсяг навчальної книги) і орієнтованим на вирішення практичних завдань органів та підрозділів внутрішніх справ України і податки

2. Формування перспективного плану підготовки до видання навчальної книги

2.1. Підготовка, експертиза та видання навчальної книги здійснюються згідно з Перспективним планом підготовки до видання навчальної літератури, затвердженим ГУРОС МВС України.

2.2. Перспективний план формується, як правило, на 3 роки. У ньому зазначаються назва, автор, вид і призначення навчальної книги, передбачувані терміни її створення.

2.3. Пропозиції вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України про підготовку до видання навчальної літератури подаються у термін, встановлений Навчально-методичним центром вищих навчальних закладів МВС України. На підставі зазначених пропозицій Навчально-методичним центром вищих навчальних закладів МВС України формується та затверджується ГУРОС МВС України план випуску літератури на заступний рік.

3. Підготовка, експертиза та видання навчальної літератури

3.1. Підготовка, експертиза та видання навчальної літератури соціально-гуманітарного та з фундаментальних дисциплін здійснюються відповідно до Положення про порядок підготовки, експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 02.06.97 № 170.

3.2. Міністерство внутрішніх справ України надає грифи на навчальну літературу, що відображає специфіку діяльності вищих навчальних закладів МВС України, органів та підрозділів внутрішніх справ України.

3.3. Надання грифа означає, що навчальна література відповідає змісту навчальної програми дисципліни, методичним вимогам за обсягом, технічним оформленням та іншим нормативам, затвердженим Міністерством освіти і науки України та цим Положенням.

4. Підготовка до видання та експертиза навчальної книги

4.1. Після затвердження річного плану видання навчальної літератури вищий навчальний заклад, науково-дослідна установа МВС України подають до Навчально-методичного центру вищих навчальних закладів МВС України такі матеріали:

- лист із стислою інформацією про навчальне видання; його вихідні дані (автор, колектив авторів, назва рукопису, із зазначенням яке це видання (перше, друге, ..., перевидання); обсяг (у друкованих аркушах); плановий тираж; вид видання за інформаційною ознакою, якій навчальній програмі (предмету) відповідає рукопис; цільове призначення видання;
- один примірник авторського рукопису, На друге і наступні видання може бути подано авторський рукопис першого видання з виправленнями та доповненнями;
- акт експертної комісії щодо відсутності в тексті рукопису заборонених до відкритої публікації даних.

4.2. Навчально-методичний центр вищих навчальних закладів МВС України при отриманні готового до видання рукопису здійснює перевірку за каталогом (реєстром) навчальних видань щодо наявності такої ж за змістом навчальної книги, виданої раніше або ж запланованої до видання автором (авторським колективом) згідно з планом, та доручає відповідним кафедрам (підрозділам) навчальних закладів МВС України провести експертизу навчальної книги.

В експертному висновку підтверджується відповідність змісту рукопису вимогам державних освітніх стандартів фахової освіти, психолого-педагогічним вимогам, відзначається актуальність, можливість використання в навчальному процесі та практичній діяльності органів внутрішніх справ, Чітко формулюється висновок про доцільність присвоєння рекомендаційного грифа МВС України, пропонується редакція грифа.

У рецензіях всебічно та об'єктивно оцінюється зміст і структура навчального видання, інформація про відмітні риси даного видання в порівнянні з існуючими, аналіз його методичних переваг і недоліків, науковий рівень викладу матеріалу, констатується відповідність державним освітнім стандартом фахової освіти і програмі навчальної дисципліни.

У заключній частині рецензії подаються обґрунтовані висновки про доцільність видання рукопису з грифом МВС України, чітко вказується, чи може видавництво прийняти авторський оригінал у поданому вигляді і готувати до видання (для навчальної літератури вказати конкретно - як підручник чи як посібник і для яких спеціальностей), чи подальша робота над ним недоцільна.

У разі негативної оцінки рецензента висновки останнього повинні бути достатньо аргументованими; чітко сформульованими в заключній частині рецензії.

Стереотипні видання підручників і навчальних посібників (починаючи з 3-го видання) можуть випускатися без рецензування в межах терміну дії державних освітніх стандартів фахової освіти, і, за умови, що з моменту їх видання пройшло не більше 2-х років.

Навчально-методичний центр вищих навчальних закладів МВС України не пізніше як через один місяць примірник опрацьованого рукопису разом із матеріалами про навчальну книгу (рецензіями науковців і практиків, експертним висновком) надсилає до ГУРОС МВС України для розгляду в установленому порядку.

4.3. МВС України впродовж місяця з дня надходження рукопису та матеріалів про навчальну книгу розглядає їх і робить висновок про якість навчальної книги та надання їй відповідного грифа. (У разі необхідності розгляд навчальної книги може здійснюватись за участю автора (авторського колективу) та її рецензентів).

5. Порядок надання грифа навчальній книзі

5.1. Навчальна книга видається і використовується в навчальних закладах МВС України лише за умови одержання грифа. Гриф надається ГУРОС МВС України на підставі експертного висновку, оформленого Навчально-методичним центром навчальних закладів МВС України.

5.2. Гриф встановлює призначення, вид навчальної книги і зазначається на титульній сторінці. На її звороті вказується, ким і коли прийнято рішення про надання грифа.

5.3. Гриф "Затверджено Міністерством внутрішніх справ України" надається Науково-методичною радою МВС України підручникам, що пройшли апробацію і визнані як усталені для використання у навчально-виховному процесі та практичній діяльності органів внутрішніх справ України.

5.4. Гриф "Допущено МВС України" надається заступником Міністра внутрішніх справ України навчальним, навчально-методичним та практичним посібникам, що рекомендуються для апробації.

5.5. Гриф "Рекомендовано Управлінням освіти та науки ГУРОС МВС України" надається заступником начальника ГУРОС МВС України, начальником управління освіти та науки ГУРОС МВС України навчальній літературі (методичним рекомендаціям, навчальним довідникам, словникам, практикумам, збірникам завдань), що забезпечує реалізацію специфіки змісту навчання вищого навчального закладу МВС України і рекомендується для використання всіма вищими навчальними закладами МВС України та практичними працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України.

5.6. Гриф "Рекомендовано Вченою Радою (Редакційно-видавничою радою) вищого навчального закладу МВС України" надається всій іншій навчальній літературі відповідним органом вищого навчального закладу МВС України для внутрішнього використання в межах цього навчального закладу.

5.7. Автор (співавтори), вищий навчальний заклад або науково-дослідна установа МВС України зобов'язані після видання навчальної книги незалежно від грифа надіслати по одному примірнику до МВС України та Навчально-методичного центру вищих навчальних закладів МВС України для включення до реєстру виданої навчальної літератури.

ГУРОС МВС України

Додаток 1

до п. 1 Положення про порядок підготовки, експертизи підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які використовуються в системі Міністерства внутрішніх справ України затвердженого наказом МВС України

16.03.2001 р. № 204

1. Структура навчальної книги

- 1.1. Структура навчальної книги.
- 1.2. Зміст (перелік розділів) визначається стандартом освіти; діючою навчальною програмою.
- 1.3. Вступ (або передмова).
- 1.4. Основний текст.
- 1.5. Питання; тести для самоконтролю.
- 1.6. Обов'язкові та додаткові завдання, приклади.
- 1.7. Довідково-інформаційні дані для розв'язання завдань (таблиці, схеми, діаграми, алгоритми тощо) предметний, іменний покажчики.

2. Зміст

- 2.1. Зміст - це перелік наведених у книзі заголовків рубрик. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті, скорочувати заголовки в змісті або давати їх в іншій редакції порівняно з заголовками в тексті не дозволяється.
- 2.2. До змісту, як правило, необхідно включати всі заголовки рукопису, за винятком підзаголовків, розташованих у підбір з текстом.
- 2.3. Позначення ступенів прийнятої рубрикації ("частина", "розділ", "параграф" та їхні порядкові номери) пишуться в один рядок з відповідними заголовками і відділяються від них крапкою.
- 2.4. Всі заголовки у змісті починаються з великої літери без крапки на кінці. Останнє слово кожного заголовка з'єднують крапками з відповідним номером сторінки у правому стовпчику змісту.
- 2.5. Нумери сторінок у змісті рекомендується проставляти простим олівцем.

3. Вступ (передмова)

- 3.1. Вступ (передмова) у навчальній книзі повинен відповідати таким основним вимогам: характеризувати роль та значення дисципліни (виду занять) у підготовці фахівця, містити формулювання основних завдань, що стоять перед слухачами (курсантами) при вивченні навчальної дисципліни, обсяги та види робіт щодо її опанування. Обсяг передмови - 0,1 - 0,2 авт. арк.

4. Основний текст

4.1. Основний текст навчальної книги - це дидактично та методично оброблений і систематизований автором навчальний матеріал.

4.2. Викладення матеріалу в навчальній книзі має вирізнятися об'єктивністю, науковістю та чіткою логічною послідовністю. Композиція книги, термін, прийоми введення до тексту нових понять, використання засобів наочності повинні бути спрямовані на те, щоб передати слухачеві (курсанту) певну інформацію, навчити його самостійно користуватися книгою, захопити його, викликати інтерес до предмета, що вивчається.

5. Питання, тести, задачі, завдання

5.1. Питання та завдання (для самоперевірки та контролю засвоєння знань) у навчальній книзі дозволяють забезпечити більш ефективне опрацювання слухачем (курсантом) навчального матеріалу в процесі самостійної роботи. Такі контрольні питання та завдання, що розміщуються наприкінці кожної структурної частини книги (глави, параграфа), мають сприяти формуванню практичних прийомів і навичок логічного мислення.

5.2. Необхідно пам'ятати, що методично вірно поставлені питання та завдання є запорукою того, що процес засвоєння знань у ході самостійної роботи з книгою приведе до їх практичного застосування. У ході виконання контрольних завдань бажано передбачити використання обчислювальної техніки, аудіовізуальних засобів навчання, забезпечити умови обов'язкового використання нормативної та довідкової літератури.

5.3. При написанні навчальних книг необхідно орієнтувати користувача на розвиток логічного мислення, самостійну творчу працю, активну пізнавальну діяльність. У кожній навчальній книзі мають бути приклади, питання, завдання.

6. Ілюстрація у навчальній книзі

6.1. Вибір виду ілюстрацій залежить від мети, яку ставить перед собою автор. Можна сформулювати такі загальні рекомендації авторам щодо ілюстрування навчальних книг:

- ілюстрації мають використовуватись тільки в тих випадках, коли вони розкривають, пояснюють або доповнюють інформацію, що міститься в книзі. Наявність їх дозволяє авторам передати більш чітко, точно та образно програмні матеріали, що викладаються;
- вигляд ілюстрацій має відповідати ступеню підготовленості користувача. Так, у підручниках для курсантів ілюстрації повинні вирізнятися більшою образністю, ніж ілюстрації для слухачів, які за рівнем підготовки вільно орієнтуються в дисципліні;
- при підготовці ілюстрацій слід враховувати можливості видавництва та його поліграфічної бази. На цьому етапі важливою є спільна робота автора та редактора. Автор має чітко уявляти, як буде виглядати майбутнє видання;
- ілюстрації у вигляді схем не повинні повторювати матеріалу основного тексту або містити зайву інформацію, що відволікає читача від засвоєння теми;
- подані в навчальній книзі технічні креслення, що пояснюють будову та принципи роботи машин, їх механізмів та вузлів не повинні містити несуттєвих подробиць;
- однотипні ілюстрації у книзі мають бути виконані в одній техніці;
- при поданні статистичних даних доцільно використовувати графіки та діаграми, які ефективним засобом передачі інформації між величинами і явищами, що вивчаються;
- доцільно використовувати кольорові ілюстрації, які не тільки збагачують інформацію, а й акцентують увагу читачів на основних ідеях ілюстрованого матеріалу.

7. Бібліографічний опис

7.1. У навчальній книзі мають бути наведені джерела, звідки запозичено фактичний матеріал, які вказуються у відповідних посиланнях та у бібліографічному списку, і використовуватись лише дані, допущені до опублікування відкритим друком.

7.2. У розділі "Бібліографічний список" навчальної книги необхідно зазначити основну використану та рекомендовану літературу для поглибленого вивчення курсу.

7.3. Основними елементами бібліографічного опису є прізвища автора, назва твору, місце випуску, назва видавництва, рік випуску, кількість сторінок.

7.4. Бібліографічні посилання необхідно давати на останнє видання даного твору або зібрання творів.

8. Показчики

8.1. Показчики є обов'язковими структурними елементами навчальних видань. Вони полегшують користування книгою. До предметного показчика необхідно включати основні терміни і поняття, що зустрічаються в книзі, а до іменного - прізвища та ініціали тих осіб, відомості про яких можна знайти у книзі. Поруч із терміном у предметному показчику або прізвищем у іменному показчику через кому проставляються номери сторінок, на яких цей термін або прізвище зустрічаються.

8.2. Терміни в предметному показчику та прізвища в іменному показчику пишуться в один стовпчик та розташовуються строго в алфавітному порядку.

8.3. Групу термінів або прізвищ, що починаються з однієї літери відділяють від наступної групи пробілом.

9. Додатки

9.1. Додатки є важливим засобом збагачення змісту навчальної книги. У вигляді додатків доцільно давати різні матеріали, що доповнюють або ілюструють основний текст. Додатки за своїм характером та змістом повинні стосуватися всієї книги в цілому або її окремих частин, а не окремих питань.

9.2. Не допускається включення до книги додатків, які не мають безпосереднього відношення до теми видання.

Додаток 2
до п. 1 Положення про порядок підготовки,
експертизи підручників, навчальних та
навчально-
методичних посібників, які використовуються
системі Міністерства внутрішніх справ України,
затвердженого наказом МВС України

16.03.2001 р. № 204

1. Обсяг навчальної книги

- 1.1. Обсяг навчальної книги визначається в авторських аркушах.
- 1.2. Авторським аркушем називається одиниця обсягу літературного твору, що дорівнює 4. тис. друкованих знаків, Друкованими знаками вважаються всі видимі друковані знаки (літери, розділові знаки, цифри тощо) та кожен пробіл між словами.
- 1.3. У практичній роботі на попередньому етапі автор може брати за один авторський аркуш 24 сторінки машинописного тексту, надрукованого через 2 інтервали на стандартному аркуші формату А4.
- 1.4. Обсяг навчальної книги повинен визначатися кількістю годин за навчальним планом, що відводиться на вивчення дисципліни, реальним бюджетом часу слухача (курсанта) для самостійного вивчення навчального матеріалу та продуктивністю засвоєння інформації студентом.
- 1.5. Обсяг навчального видання рекомендується визначати за формулою:

$$Y_{(п/нп)} = K_{(п/нп)} \times 0,14 ;$$

де: $Y_{(п/нп)}$ - обсяг навчальної книги у авторських аркушах;

$K_{(п/нп)}$ - коефіцієнт виду видання;
підручника $K_{п}$;

навчального посібника $K_{(нп)}$;

Для підручника $K_{п} = 1$, а для навчального посібника $0,3 < K_{(нп)} < 1$.

Величина $K_{(нп)}$ визначається тією часткою навчальної програми, яку замінює або доповнює навчальний посібник.

Приміром, автори планують написати навчальний посібник, який, на їх думку, буде змінювати або доповнювати приблизно 50% існуючого підручника. У цьому разі $K_{(нп)} = 0,5$. Якщо підручника немає, а автори створюють навчальний посібник, що забезпечує 70% програми, то $K_{(нп)} = 0,7$ і т.п.

0,14 (авт.арк./год) - коефіцієнт, що враховує продуктивність засвоєння і авторського арк. навчальної інформації студентом за одну годину самостійної роботи з літературою, розв'язання задач, прикладів тощо.

T - кількість годин у навчальному плані, відведених для самостійної роботи слухачів (курсантів).

1.6. При наявності підручників з дисципліни навчальні посібники слід випускати для доповнення або заміни на основі нових методичних підходів будь-якої частини підручника, не допускаючи його дублювання.

1.7. Підготовка та випуск навчальних книг, які орієнтовані на активізацію самостійної творчої діяльності слухача (курсанта), на формування професійно значущих умінь, дозволяють створити необхідні умови для успішної навчальної діяльності.